

Elkészett ősbemutató

Vaclav Havel: Kísértés

Tulajdonképpen elkényeztetik a színházlátogató szarvasiakat. Hogy miért a „tulajdonképpen”? Mert színházlátogató törzsközönségünk gyakorlatilag nincs. Vannak viszont színházi buszaink, amelyek kemény forintokért viszik nagyvárosi színházakba – néhány kivételtől eltekintve – halványra sikeredett előadásokra, miközben itthon a Cervinus Teátrum egyre jobb előadásokat produkál. Mert Budapestre (Szegedre, Szolnokra, Kecskemétre) menni sikk. (Ez még nem volna baj. Sőt!) Itthon? Hát az olyan snassz dolog, ezzel aztán nem lehet társaságban dicsekedni! (Ez már baj, nagy baj.) Pedig a belépő is legfeljebb fél pizza ára.

Kiváncsian vártam Havel darabját. Ismét egy ősbemutató Szarvason! Havel kitűnő drámaíró, de nálunk alig ismerik. Nem is ismerhetik, mert amíg írt, ellenzékiisége miatt egyfolytában betiltották az egykori Csehszlovákiában, jó ideig nem is fordították. Börtönben is ült. Amikor meg szabadon játszhatták volna, már ismert politikus volt: Csehszlovákia rendszerváltás utáni elnöke, majd a szakadás után a független Csehország első köztársasági elnöke.

Havel modern drámaíró, a '60-as évektől az akkor még nagyon modern groteszk és abszurd felé fordult (a svájci *Dürrenmatt*, a lengyel *Mrozek*kel és a magyar *Örkény*vel közel egy időben).

Az abszurdot, amely a 20. század eleje óta drámai műfaj is, kétféleképpen fogadhatja a közönség. Vagy nem fogadja el az abszurd szituációt, és akkor az egészet hülyeségnek tartja, és kívül marad, vagy elfogadja, és akkor veszi az író üzeneteit, esetenként jókat röhög, de a végén elgondolkozik, mert a világ fonákját látta az író szemüvegén keresztül.

A *Kísértés* című abszurdba hajló drámája nem csupán öncélú játék. Témája nagyon is eleven (volt, amíg le nem járatták) és összetett: hogyan lesz valakiből besúgó; lehet-e kettős játékot játszani; megőrizhető-e egy besúgó emberi méltósága. Ezt járja körül az író.

A cselekmény – abszurd volta ellenére – jól követhető. Egy nevenincs kutatóintézetben játszódik, pontosan meghatározhatat-

lan térben és időben. Csak a kutatás témája (hermeneutika) jelzi, hogy valamikor a 20. század második felében, az intézet légköre pedig arra utal, hogy egy diktatórikus rendszerben. Ebben a milióban bonyolódnak a szerelmi és hatalmi szálak, amelyek tönkretesznek egy jobb sorsra érdemes embert.

A jelentéktelen külső konfliktusok mellett a főhős lelkében játszódik az igazi konfliktus. Egy beépített provokátor olyan eszmének nyeri meg, amely tiltott. Hogy ennek az eszmének hódolhasson vállalja a besúgó szerepét. Amikor leleplezik, színleg átáll a másik oldalra. Közben kiderül, hogy szerelme is besúgó, éppen róla jelent a Főnöknek, és szinte mindenki részese a hatalom gyilkos játékainak. A mű végére – törvényszerűen – magára marad.

Kitűnő előadást láthattunk. Kiváló volt a rendezés (*Szabó K. István*): addig vitte az abszurdítás felé a játékot, ameddig a közönség (remélhetőleg nagyobb része) még követni tudta, kiválóan egyensúlyozott a tragikum és komikum között. A stilizált díszletek, a jelmezek (*Kiss Borbála* és *Kiss Zsuzsanna* munkái) erősítették a rendezői felfogást,

kotói tehetnek. (Legfeljebb azzal, hogy elővették és leporolták a darabot.) Azokra a kérdésekre, amelyeket a mű felvet, már megadta a választ az elmúlt húsz esztendő. A pártpolitika, az emberi gyengeség – mint annyi minden mást – ezt a kérdést is játékszerévé tette. Ugye emlékeznek a III/3-as botrányocskákra? Ha az ellenfélen ütni kellett, azonnal nagy botrány kerekedett belőle, ha kiderült, hogy a saját körökben is meghúzódnak volt besúgók, hirtelen nagy lett a csend.

Magukat történészeknek mondó emberek ásták be magukat a levéltárakba, mohón kutatva nagy nevek után. Nem Kis Jánosok, Kovács Pálok érdekeltek őket, hanem a világválogatott futballista, az Oscar-díjas filmrendező, a politikus, a költő, mert ezzel botrányt lehet kelteni, „nevet” lehet szerezni.

Azt, hogy besúgónak lenni nem szép dolog, senki sem vitatja. Ma már tudjuk, hogy besúgó lehetett bárki – félelemből, megalkuvásból, karriervágyból, de talán még meggyőződésből is. Az is közhellyé vált, hogy a kettős játéknak általában bukás a vége, és ez a kettős játék felőrli a személyiséget. És az is nyilvánvalóvá vált, hogy veszít emberi méltóságából, akiről kiderül (ha kiderül), hogy besúgó volt. Mert addig jó barát, tekintélyes ember valaki, amíg nyilvánosságra nem kerülnek a „pöttyei”. Az ilyen botrányokból még senkinek sem (vagy csak keveseknek) sikerült tekintélyvesztés nélkül kikeverednie: a focistát barátai (?) megtagadták, a rendezőre tehetségtelen senkik köpködtek (a nemzetközi szakma – érdekes – tudomást sem vett az egész cirkuszról), a drámaíró-politikus – pártjával együtt – elsüllyedt, a vidéki költő állását veszítette. (Egyik megyeszékhelyünk polgármestere viszont – a nyilvánvaló bizonyítékok ellenére – egy vállrándítással tagadott. Elsőprő többséggel választották újra.) Aztán az élet ment tovább.

Ha ezt a darabot a '80-as évek végén mutatják be, szenzáció lehetett volna (betiltás már nemigen), ma nem hat a reveláció erejével: túlírta az élet. Marad a tanulság (*Radnóti* után szabadon): *Oly korban élünk mi e földön, mikor besúgni érdem volt.*

Csak volt?

Kutas Ferenc

Helen Doron
Early English

**Angol nyelvoktatás
gyerekeknek**

3 hónapos kortól 14 éves korig
•különlegesen hatékony, 25 országban bizonyított módszer
•speciálisan képzett tanárok és egyedülálló tananyag
•örömteli, szórakoztató tanulás
•kislétszámú csoportok, azonos életkorú gyerekekkel

Jöjjön el gyermekével ingyenes bemutatóóránkra!
30/965 17 63
www.gyerekangol.hu
oroshaza@helandoron.com